

Małgorzata Wolska-Długosz

Rola autorytetu w życiu gimnazjalisty

Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne 21,
145-162

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rola autorytetu w życiu gimnazjalisty

The role of authority in the life of a gymnasium pupil

Wprowadzenie

Autorytet jest niewątpliwie ważnym aspektem w wychowaniu człowieka. Potrzeba wzorca jest szczególnie ważna dla ludzi wkraczających w dojrzałość, gdyż to właśnie wtedy kształtuje się trzon ich osobowości. Zadając sobie pytanie: kim chcemy być?, szukamy ludzi, którzy imponują nam zachowaniem, charakterem, postawą życiową. Autorytety są swego rodzaju drogowskazami pokazującymi, w którą stronę podążać.

W obecnych czasach przeżywamy jednak kryzys autorytetów. Stare łacińskie przysłowie mówi: *Verba movent, exempla trahunt* – słowa poruszają, a przykłady pociągają. Czy jednak można się dziwić młodym ludziom, że nie mogą się we współczesnym świecie odnaleźć, że zanikają tradycyjne wartości, skoro nawet dorośli nie są w tym względzie dobrym przykładem. Lech Witkowski dowiódł jednak, wbrew tezie o „zanikaniu autorytetu”, że jest to

zanik zapotrzebowania na autorytet jako autorskie źródło znaczących impulsów rozwojowych dających do myślenia z pozycji autonomicznych, autentyczności przeżyć, zarazem autoryzujących autoteliczną wagę rozmaitych aspektów świata – jego codzienności oraz rozmaitych zaświatów, nie-współczesnych w czasie i przestrzeni społecznej¹.

Warto więc dokładnie przyjrzeć się roli autorytetu w życiu młodego człowieka, temat wciąż zgłębiać i badać.

¹ L. Witkowski, *Wyzwania autorytetu w praktyce społecznej i literaturze symbolicznej*, Kraków 2009, s. 119–127.

Ustalenia terminologiczne

Słowo „autorytet” funkcjonowało w rzeczywistości społecznej w najstarszych cywilizacjach. Problematyka ta interesowała w starożytności wielkich filozofów, jak Platon czy Arystoteles². Przez kolejne stulecia forma i zakres oddziaływania autorytetu ulegały licznym przemianom w zależności od stopnia rozwoju społecznego. Wpłynęły one na zmianę sposobu postrzegania i rozumienia omawianego pojęcia³.

W epoce nowożytnej pierwszą definicję autorytetu zamieścił Denis Diderot w *Wielkiej Encyklopedii Francuskiej* z 1751 roku. Do Polski termin przeniknął za pośrednictwem niemieckiego *Autorität*, które jest rozumiane w sposób personalistyczny, akcentujący takie aspekty, jak powaga umysłowa lub moralna, szacunek i uznanie dla osób odznaczających się określonymi kwalifikacjami⁴.

Można też wskazywać np. na autorytet religii, nauki, wiedzy, siły, jednak ich pojmowanie oraz uznawanie będą różne w zależności od konkretnych uwarunkowań historycznych lub społeczno-ekonomicznych, determinujących cechy społeczeństwa, hierarchię wartości czy akceptowane aksjomaty. *Słownik języka polskiego* wskazuje na dwa sposoby rozumienia przedmiotowego pojęcia:

- ogólnie uznana czyjaś powaga, wpływ, znaczenie,
- człowiek, instytucja, doktryna, pismo itp., cieszące się w jakiejś dziedzinie lub w opinii pewnych ludzi szczególnym uznaniem, poważaniem⁵.

Autorytet w języku potocznym bywa utożsamiany z prestiżem. Pojęcia te różnią się jednak. Nie wdając się w szczegółowe rozważania, można wskazać, że słowo prestiż wywodzi się z łacińskiego *prestigia*, co oznacza kuglarstwo, mamiłło, oszukaństwo, a po francusku *prestige* to po prostu czar⁶. Zdaniem L. Leopolda „prestiż opiera się na uczuciowym i dlatego irracjonalnym stosunku do wartości, które są szanowane społecznie”⁷. Nie jest tym samym przypisany do określonej osoby, a raczej do miejsca przez nią zajmowanego w wewnętrznej

² M. Rewera, *Autorytety w świadomości młodzieży licealnej*, Stalowa Wola 2008, s. 17.

³ E. Więckowska, *Czym jest autorytet?*, w: *O autorytecie w wychowaniu i nauczaniu*, red. M. Bednarska, Toruń 2009, s. 11.

⁴ Tamże.

⁵ *Słownik języka polskiego*, t. 1, red. n. M. Szymczak, Warszawa 1978, s. 102.

⁶ I. Wagner, *Stalość czy zmienność autorytetów*, Kraków 2005, s. 50.

⁷ Tamże.

strukturze grupy lub instytucji i pożądaną przez jednostkę z uwagi na powiązanie ze stanowiskiem przywileje. Źródła prestiżu mogą być zróżnicowane – bogactwo, władza czy wiedza to tylko przykłady. Istotny jest fakt, że zostają one stopniowo zaakceptowane przez społeczeństwo i w konsekwencji stanowią powszechnie pożądane dobra. Autorytet również wywodzi się z dysponowania przez określone osoby pewnymi kwalifikacjami czy walorami, jednak są one poddawane krytycznej ocenie. Autorytet istnieje zatem, o ile jednostka prezentuje określone walory wypracowane z uwagi na poglądy lub sposób postępowania. Ocena obiektywnych dokonań osoby oparta jest zatem na racjonalnych przesłankach. W przypadku prestiżu ma ona charakter emocjonalny, niejednokrotnie pozbawiony krytycyzmu czy refleksji.

W kontekście tych rozważań należy wspomnieć także o wzajemnej relacji autorytet–idol. Termin „idol” oznacza wyobrażenie bóstwa będącego przedmiotem kultu. W starożytnej teorii poznania pod tą nazwą rozumiano cząsteczki wysyłane przez przedmioty, wywołujące wrażenia zmysłowe, dla Bacona zaś były to złudzenia poznawcze⁸. Zdaniem Andrzeja Zwolińskiego idol jest rodzajem namiastki autorytetu, który wyraża pewne wzorce zachowań, modele postępowania w określonych sytuacjach, trendy⁹. Taką funkcję pełnią najczęściej popularni artyści, prezenterzy telewizyjni czy znani skandaliści poprzez próby wytyczania wartości, ocenę innych, popularyzowanie nowych stylów postępowania. Niejednokrotnie dzięki nietypowym, nieraz wręcz szokującym zachowaniom oraz wsparciu mediów zyskują popularność i uwielbienie fanów. W tym kontekście należy podkreślić, że utożsamianie pojęć idol i autorytet jest błędne. Pierwsze oparte jest bowiem z reguły na fascynacji daną osobą, jej powierzchownością (tzw. zjawisko aureoli – postrzeganie człowieka przez pryzmat jednej z jego cech, np. urody, której odbiór zniekształca pozostałe i uniemożliwia prawidłowe wartościowanie¹⁰). Uwielbienie może się także wiązać w tym wypadku nie tyle z samą jednostką, ile z pozycją przez nią zajmowaną, jej sławą, popularnością lub statusem majątkowym. Można ponadto wskazać, że osoby cieszące się autorytetem z reguły o niego nie zabiegają, a szacunek i uznanie są wtórne w stosunku do ich cech osobowościowych albo kwalifikacji. Jak zresztą zaznaczył Władysław Stróżewski, „nie ma nic bardziej żenującego jak próby

⁸ *Słownik wyrazów obcych*, red. J. Tokarski, Warszawa 1980, s. 296.

⁹ A. Zwoliński, *Idol – fałszywy autorytet*, w: *Wartość autorytetu w procesie pedagogicznym*, red. J. Zimny, Stalowa Wola–Rużomberok 2008, s. 95.

¹⁰ Tamże, s. 101.

autokreacji autorytetu”¹¹. Tego samego stwierdzenia nie można natomiast odnieść do pozycji idola. O ile jego pojawienie się w show-biznesie jest w zasadzie nieprzewidywalne i zależne od wielu, często zupełnie przypadkowych czynników, to sama popularność bywa utrzymywana za pomocą licznych zabiegów, ukierunkowanych na wzbudzenie zainteresowania lub zszokowanie odbiorców, zgodnie z zasadą „nieważne jak, byleby mówili”.

Rola autorytetu w okresie adolescencji w świetle literatury przedmiotu

Okres dojrzewania to niezwykle ważny i trudny etap w życiu każdego człowieka. Istotne jest, aby adolescent mógł ufać pewnym trwałym wyznacznikom, na których można się oprzeć, poszukując własnego miejsca w świecie. W literaturze przedmiotu wskazuje się nawet na występowanie potrzeby autorytetu. Wiąże się ona z wyznaczeniem dziecku pewnych granic tak, aby mogło się zorientować, które zachowania są akceptowane i pożądane ze strony otoczenia, a które nie¹². Ograniczenia te, by skutecznie pełniły swoją funkcję, nie powinny być narzucane przy użyciu siły i dominacji, lecz w drodze rozmowy, porozumienia i przekonywania¹³.

W literaturze podkreśla się także, że autorytet wiąże się bezpośrednio zaspokajaniem potrzeby uznania, szacunku, potwierdzania własnej wartości, dominacji lub podporządkowania się¹⁴. Stanowiąc dla człowieka źródło pewnych wzorców, wartości, informacji o standardach zachowań lub działaniach akceptowanych społecznie, pozwala tym samym odnaleźć się w gąszczu niejednokrotnie sprzecznych sygnałów napływających z otoczenia co do sposobu życia. Jednostka uzyskuje w ten sposób pewien drogowskaz, którym może się kierować, dokonując zarówno błahych, jak i ważnych życiowych decyzji. Szczególnie istotne jest to dla adolescenta, pozwala mu bowiem wypracować własny światopogląd poparty pewnymi wzorcami i tym samym pomaga przezwyciężyć kryzys tożsamości.

Kluczową właściwością autorytetu jest możliwość wywierania wpływu na innych. Może on zatem pełnić funkcję wychowawczą. Wyraża się ona właśnie

¹¹ W. Stróżewski, *W kręgu wartości*, Kraków 1992, s. 19.

¹² A. Sawulska, *Wychowanie – teorie i obserwacje*, „Wychowawca” 2008, nr 7, s. 9.

¹³ T. Gordon, *Wychowanie bez porażek*, Warszawa 2000, s. 180–181.

¹⁴ I. Wagner, *Stalość czy zmienność*, s. 53–54.

wpływaniem na podopiecznych przez osobę darzoną uznaniem, najczęściej rodzica, nauczyciela, lecz także wybitną jednostkę lub innego człowieka, którego dziecko darzy szacunkiem i podziwem. Autorytet może zatem pełnić funkcję przewodnika ułatwiającego orientację w realiach społecznych i dostosowanie do oczekiwań otoczenia. Jednostka obdarzona autorytetem jest w stanie wyzwać w dzieciach inicjatywę, inspirować je do działania, a tym samym pomóc odkryć własne talenty i zdolności. Jak to trafnie określa Jacek Dominian, „Dzieci potrzebują wzoru, z którego mogą czerpać naukę, oraz ochrony przed odruhami, których nie są w stanie kontrolować”¹⁵. Autorytet wspiera tym samym internalizację norm i wartości¹⁶. Dziecko identyfikuje się bowiem z podmiotem, który darzy szacunkiem i uznaniem, dążąc do powtarzania jego zachowań i odwzorowywania wyznaczanych zasad. W ten sposób za pomocą autorytetu wpojone zostają normy, a dziecko przystosowuje się do pełnienia określonych funkcji społecznych. Tak rozumiana wychowawcza funkcja autorytetu podzielana jest przez wielu autorów, w szczególności przedstawicieli socjologicznych koncepcji wychowania oraz pedagogiki kultury (jak np. Émile Durkheim, Georg Kerschensteiner, Sergiusz Hessen, Bogdan Nawroczyński, Bogdan Suchodolski). Pogląd ten nie jest jednak bezwzględnie podzielany, w szczególności przez przedstawicieli naturalistycznych koncepcji wychowania (jak np. Jean-Jacques Rousseau, Lew Tołstoj, Ellen Key i Alexander Sutherland Neill) lub badaczy reprezentujących nurt psychologii humanistycznej.

Pierwszą i zapewne najistotniejszą grupą społeczną, w której ramach uwiadacznia się wpływ autorytetu na osobowość dziecka, jest rodzina. Zatem rodzice z przyczyn czysto naturalnych stają się pierwszymi wzorcami w życiu młodego człowieka. Ich wpływ na osobowość wychowanka jest nieoceniony zwłaszcza na wcześniejszych etapach rozwoju, kiedy dziecko niemal bezkrytycznie przyjmuje zachowania matki lub ojca jako bezwzględnie słuszne. Ponadto syn czy córka, darzący uznaniem rodzica z uwagi na potwierdzoną kompetencję w określonej dziedzinie wykazują tendencję do rozszerzania zakresu jego wiedzy także na inne obszary życia (jest to tzw. zjawisko irradycji autorytetu¹⁷). Dopiero w okresie dojrzewania młody człowiek w sposób bardziej krytyczny odnosi się do informacji otrzymywanych od rodziców, próbując kwestionować ich wiedzę oraz kompetencje.

¹⁵ J. Dominian, *Autorytet*, Warszawa 1988, cyt. za: *Wartość autorytetu*, s. 57.

¹⁶ M. Wolicki, *Znaczenie autorytetu w wychowaniu*, w: *Wartość autorytetu*, s. 57.

¹⁷ M. Rewera, *Autorytety*, s. 135.

Ogromny wpływ wychowawczy rodziny w początkowych stadiach rozwoju maleje wraz z uzyskiwaniem przez dziecko samodzielności. W okresie dojrzewania adolescent, próbując zaakcentować swą niezależność, niejednokrotnie kwestionuje autorytet rodziców. Nie musi to prowadzić do całkowitego odrzucenia matki i ojca jako wzorców, jednak w dużej mierze zależy to od ich podejścia do dziecka. Rodzice mogą bowiem przyjmować w stosunku do swojej pociechy rozmaite postawy, które wzmacniają lub podważają ich autorytet¹⁸. Do pierwszej grupy zaliczyć można akceptację dziecka, poszanowanie jego praw, pozostawienie w rozsądnym zakresie możliwości samodzielnego decydowania, współdziałanie i zaangażowanie w jego sprawy. Z kolei wśród postaw rodzicielskich niekorzystnie wpływających na rozwój jednostki wymienić należy unikanie kontaktów uczuciowych z dzieckiem, ambiwalencję emocjonalną, odtrącenie, stawianie nadmiernych wymagań, ciągle korygowanie zachowań i strofowanie lub też przesadną opiekuńczość i pobłażliwość¹⁹.

Odpowiedni stosunek rodziców do dzieci jest potrzebny zwłaszcza obecnie, gdy zmianie uległ sposób funkcjonowania oraz struktura rodziny. W modelu tradycyjnym autorytet rodzica wynikał niejako z jego roli społecznej, z samego faktu bycia ojcem lub matką. Taki sposób pojmowania rzeczywistości był głęboko zakorzeniony w mentalności ludzi i w zasadzie niepodważalny²⁰. Rozpad tradycyjnego modelu rodziny sprawił, że relacje między jej członkami zaczęły mieć bardziej osobisty charakter, w większym stopniu oparty na więzi uczuciowej. Powiązania emocjonalne są jednak mniej trwałe i tym samym autorytet rodzica nie jest niepodważalny ani nieograniczony²¹. Ojciec i matka muszą mieć świadomość, że mogą utracić autorytet i tym samym powinni swoim postępowaniem zabiegać o jego utrzymanie. Jak wskazują pedagodzy, sposobem zachowania szacunku i podporządkowania nie powinno być stosowanie systemu rygorystycznych kar i nagród. Wymuszanie uległości tą drogą nie prowadzi do internalizacji wzorców zachowań, a raczej do ślepego posłuszeństwa. Rodzice powinni swoim postępowaniem ułatwiać dziecku podejmowanie decyzji, gwarantować bezpieczeństwo, tak aby rodzina odgrywała rolę, jak to obrazowo określa Grzegorz Kowalczyk, „niwelatora wstrząsów, filtru i pomostu, chroniąc je przed zbyt brutal-

¹⁸ M. Klimek, *Rola autorytetu rodziców w procesie socjalizacji*, w: *Wartość autorytetu*, s. 165.

¹⁹ Tamże, s. 166.

²⁰ M. Rewera, *Autorytety*, s. 137.

²¹ Tamże, s. 135.

nym zetknięciem się z rzeczywistością i stanowiąc bazę, z której mogłoby ono rzucić się w wir świata rozciągającego się poza domem”²².

Popularne jest powiedzenie, że „szkoła pełni funkcję drugiego domu”. Z porzekadłem tym trudno się nie zgodzić i należy wspomnieć także o roli autorytetu nauczyciela w życiu adolescenta.

Rola nauczyciela we współczesnej szkole sprowadza się przede wszystkim do przekazywania wiedzy z zakresu nauczanego przedmiotu. Pedagog nie powinien się jednak ograniczać tylko do tego zadania, a starać się zaszczepić w uczniach chęć do rozwijania ich własnego światopoglądu²³. Posiada on zatem potencjał, aby inspirować swoich wychowanków do podejmowania określonych wyzwań, poszerzania ich wiedzy, odkrywania zainteresowań. Zmotywowany przez pedagoga wychowanek może odkryć w sobie pasje i talenty, które zaważą na jego dorosłym życiu, wyklarują poglądy na określone tematy. Nie należy zapominać, że sam nauczyciel jest nośnikiem określonych wartości i jako element szerszej instytucji kulturowej, jaką jest szkoła, przekazuje pewne wzorce osobowe konieczne do prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie²⁴. Posiada zatem potencjał do kształtowania osobowości wychowanka przy czynnym udziale samego zainteresowanego²⁵.

Widać więc wyraźnie, że wpływ pedagoga na ucznia może odbywać się na wielu płaszczyznach. Trwałość i zakres tego oddziaływania jest w dużej mierze uzależniony od tego, czy nauczyciel jest autorytetem. Tylko osoba darzona przez dziecko uznaniem będzie w stanie doprowadzić do zinternalizowania określonych wzorców. Narzucanie postaw przy wykorzystaniu faktycznej zależności, może przynieść tylko krótkotrwałe efekty. W przyszłości wymuszone wartości lub zainteresowania zostaną przez wychowanka zarzucone, może nawet pojawić się efekt odwrotny do zamierzonego, wynikający z tłumionej przez lata niechęci i agresji. Autorytet stanowi zatem podstawę umożliwiającą internalizację norm społecznych oraz realizację celów procesu wychowawczego.

Warto także wspomnieć o autorytetach religijnych. Dokonać trzeba tutaj swoistego podziału i rozpatrzeć osobno autorytet Kościoła jako instytucji i księży oraz Jana Pawła II jako autorytetów osobowych.

²² G. Kowalczyk, *Wychowanie w rodzinie. Poradnik metodyczny nr 2 (Wychowanie prorodzinne i seksualne)*, Szczecin 2000, s. 13.

²³ K. Przybycień, *Autorytet nauczyciela w ujęciu S. Hessena*, w: *Wartość autorytetu*, s. 226.

²⁴ E. Gawel-Luty, *Znaczenie autorytetu nauczyciela w realizacji procesu wychowawczego*, w: *Wartości autorytetu*, s. 134.

²⁵ M. Rewera, *Autorytety*, s. 162.

Autorytet kapłana składa się z dwóch elementów: charyzmatu urzędu oraz charyzmatu osobistego²⁶. Autorytet duchownego wynika zatem już z zajmowanej pozycji społecznej, z samego faktu pełnienia posługi religijnej. Dopisuje się do tego również element osobowy, związany z cechami księdza jako człowieka. Duchowny może zatem odegrać pewną rolę w życiu dziecka, zwłaszcza poprzez zaangażowanie w jego problemy, zachęcanie do przebudowy życia, zakorzenianie wartości.

W tym kontekście ważne wydaje się ustalenie, czym jest autorytet dla współczesnego młodego człowieka. Na użytek niniejszej pracy przeprowadzono badania, podczas których szukano odpowiedzi na pytanie: „Jak gimnazjaliści postrzegają rolę autorytetu w ich życiu?”. Przebadano 350 gimnazjalistów. Wyniki badań są niezwykle interesujące.

Zdecydowana większość ankietowanych pod pojęciem autorytetu rozumie osobę, która stanowi wzór do naśladowania (takiej odpowiedzi udzieliło aż 79% badanych). Młodzież nie postrzega go w kategoriach środka uzasadniającego presję. Nie akceptuje autorytetu legitymizującego się przez przymus i nie utożsamia analizowanego zjawiska z formą władzy opartej na rozmaitych sankcjach. Autorytet to dla nich osoba stanowiąca wzór do naśladowania. Większość badanych stoi na stanowisku, że w obecnych czasach liczba osób uważanych za autorytety maleje (60% ankietowanych). Młodzi ludzie dostrzegają zatem znaczenie drogowskazów w ich życiu, a jednocześnie krytykują kondycję współczesnych autorytetów. Ten swoisty paradoks może być podyktowany specyficznym zagubieniem towarzyszącym młodzieży. Adolescent poddaje krytyce autorytety, kontestuje przekazywane wzorce, ale jednocześnie odczuwa potrzebę oparcia się na stałych i niezmiennych wartościach, które pomogą mu dokonywać wyborów. Znaczna część badanych stoi jednak na stanowisku, że młody człowiek powinien w życiu kierować się przede wszystkim własnym sumieniem (41%). Grupa ta nie neguje wprawdzie całkowicie roli innych osób w procesie podejmowania decyzji, ale stara się zaakcentować własną indywidualność oraz samodzielność. Sytuacja taka świadczy o tendencji do dystansowania się młodzieży od wzorców narzucanych przez wpływy środowiska. Autorytet przestaje zatem być wyrocznią w określonych sprawach, a jego funkcja sprowadza się raczej do roli doradczej, wspomagającej. Młodzież coraz częściej nie chce akceptować skostniałych wzorców oraz zasad. Pragnie kształtować swoją osobowość, opierając się na własnych przekonaniach, a tylko w pewnym stopniu odwoływać się do wskazówek płynących z zewnątrz. Bezkrytyczne przyjmowanie poglądów

²⁶ Tamże, s. 226.

głoszonych przez innych jest zapewne utożsamiane przez młodych ludzi z pewną formą kontroli i przymusu, które ograniczają swobodę i indywidualność jednostki. Co ciekawe, obserwacje te odnoszą się do respondentów mieszkających w środowisku wiejskim, w którym niejako z natury dominują tendencje zachowawcze. Niewielu badanych (3%) całkowicie odrzuciło konieczność kierowania się wskazaniem innych osób w procesie podejmowania decyzji. Potwierdza to zatem, że autorytet we współczesnych czasach nie utracił całkowicie znaczenia w zakresie określania kształtu egzystencji adolescenta. Gimnazjaliści nadal odczuwają potrzebę kierowania się wskazaniem z zewnątrz, nie przyjmują jedynie takich wskazówek bezkrytycznie, a wartościują je. Dążenie do autonomii nie oznacza bowiem całkowitej negacji uznawanych wartości²⁷. To walory osobiste decydują w największym stopniu o uznaniu społecznym. Aż 54% ankietowanych wskazało na cechy osobiste i charyzmę jako najważniejszą właściwość decydującą o szacunku innych osób. Znaczna część respondentów (30%) stwierdziła natomiast, że to wykształcenie i doświadczenie życiowe są najistotniejszymi cechami determinującymi uznanie w społeczeństwie. Mniejszą wagę w kształtowaniu szacunku młodzież przypisuje zajmowanej pozycji społecznej (1%), statusowi materialnemu (3%) czy popularności (7%). Można zatem stwierdzić, że w ocenie gimnazjalistów walory psychiczne (związane z osobowością danej jednostki) oraz intelektualne (odnoszące się do posiadanej wiedzy, zdobytego wykształcenia) mają największy wpływ na zyskanie szacunku innych. Zdecydowana mniejszość młodzieży stoi na stanowisku, że w analizowanym procesie cechy zewnętrzne oraz instytucjonalne (wynikające z zajmowania określonej pozycji lub pełnienia ważnej funkcji) mają kluczowe znaczenie. Wyniki przeprowadzonych badań stanowią efekt przewartościowania tradycyjnego modelu społeczeństwa i ukazują przemiany, jakie zaszły na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci. Uznanie społeczne nie jest już postrzegane w kategoriach statusu materialnego czy zajmowanego stanowiska. Istotne są natomiast czynniki związane z osobowością danego człowieka i właściwościami, które sobą reprezentuje. Wnioski te są w dużej mierze aktualne odnośnie do cech kreujących autorytet w opinii młodzieży. Badani wskazywali bowiem, że najważniejszymi powodami, dzięki którym określona osoba stała się ich autorytetem, są cechy osobowości, osiągnięcia oraz talent (37% odpowiedzi) albo otwartość i łatwość w nawiązywaniu kontaktów (28% wskazań). Jedynie 6% gimnazjalistów darzy inną jednostkę autorytetem z uwagi na zajmowaną po-

²⁷ I. Jazukiewicz, *Autorytet nauczyciela*, Kraków 1999, s. 46.

zycję społeczną. Rozkład odpowiedzi wskazuje, że współcześnie o autorytecie społecznym decydują raczej kryteria osobowe, a nie formalne. Jest to spowodowane procesem dezaktualizowania autorytetu opartego na pełnionych funkcjach społecznych, określonym przez Annę Mikołajko jako „klęska autorytetu ról” lub też „prywatyzacja autorytetu”²⁸.

Przeobrażenia zachodzące w rzeczywistości społecznej, ciągle zmniejszanie się roli rodziny w życiu człowieka oraz zmiany charakteru więzi między jej członkami z pewnością nie pozostają bez wpływu na autorytet rodziców. W tym kontekście interesujące jest, jak młodzi ludzie postrzegają ich jako wzorce.

Na pytanie: „Kto jest dla Ciebie autorytetem?”, 12% ankietowanych wskazało matkę, 9% zaś ojca. Niepokojący może być w szczególności fakt, że aż 21% badanych uznało za autorytet artystę lub sportowca. Te wyniki mogą dziwić, zwłaszcza gdy weźmie się pod uwagę fakt, iż dla znacznej części badanych szczęśliwa rodzina jest najważniejszą wartością. Ponadto, w mojej ocenie, analizowany rozkład odpowiedzi ukazuje pewne zmiany w postrzeganiu rodziców przez ich dzieci, jakie zaszły na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci. Wskutek gwałtownych przemian społecznych nastąpił bowiem spadek znaczenia tradycyjnych wartości w życiu człowieka, co znajduje odzwierciedlenie także w stosunku do rodziców, potrzebie posłuszeństwa względem nich oraz relacjach rodzinnych. Na taką sytuację wpływa coraz mniejsze znaczenie roli rodziny w życiu jednostki, jak również osłabianie więzi emocjonalnej między jej członkami. Autorytet matki czy ojca nie jest obecnie wynikiem pełnienia jedynie tej funkcji społecznej, rodzic może bowiem bardzo łatwo stracić uznanie dziecka. Nie oznacza to jednak, że młodzi ludzie są zupełnie samowystarczalni i nie potrzebują pomocy innych osób.

Udzielając odpowiedzi na pytanie: „Kto ma największy wpływ na Twoje poglądy, postawę, zachowanie?”, 39% badanych wskazało na rodziców. Nie sposób jednak pominąć faktu, że w odniesieniu do zdecydowanej części młodych ludzi to nie rodzice, a przyjaciele i znajomi w największym stopniu determinują postawy i zachowania (49% ankietowanych). Najwięcej ankietowanych liczy się z opinią rodziców przy podejmowaniu decyzji dotyczących wyboru szkoły oraz planów na przyszłość (48%). Zdecydowanie mniejszy odsetek badanych uwzględnia natomiast zdanie matki lub ojca, decydując o pozostałych sferach życia dotyczących: ubioru, fryzury, wizerunku (3%), doboru znajo-

²⁸ A. Mikołajko, *Poza autorytetem? Społeczeństwo polskie w sytuacji anomii*, Warszawa 1991, s. 72.

mych (13%), sposobu spędzania wolnego czasu (7%), spraw religijnych (5%). Trzeba też zwrócić uwagę na fakt, że aż 24% gimnazjalistów nie liczy się z opinią rodziców we wskazanych w pytaniu kwestiach.

Niejako w opozycji należy zauważyć, że w odniesieniu do znacznej części badanych rodzice stanowią najistotniejszy ośrodek kształtowania postaw i przekonań. Paradoksalnie, odwoływanie się do autorytetu rodziców może wynikać ze specyfiki egzystencji we współczesnym świecie. Pośród różnorodności przenikających się i konkurujących ze sobą przekonań oraz postaw życiowych, młodzi ludzie niejednokrotnie czują się zagubieni. Wzorce sformułowane w środowisku rodzinnym są pewne, stałe, przewidywalne w obliczu konglomeratu postaw i wartości. To sprawia, że młodzież, która dopiero kształtuje swoją osobowość, może oprzeć się na sprawdzonym systemie wartości, niejako pierwotnie zinternalizowanym w procesie socjalizacji, gwarantującym bezpieczeństwo i poczucie stałości. Nie oznacza to bynajmniej, że ta część młodych ludzi nie dostrzega wpływów innych środowisk. Oddziaływania te nie są natomiast na tyle istotne, aby naruszyć pozycję rodziców.

Wpływ rodziców na decyzje dzieci uwidaczniał się zwłaszcza w kwestii wyboru szkoły oraz aspiracji zawodowych. Wynika to przede wszystkim z roli tych rozstrzygnięć w przyszłym życiu człowieka. Adolescent, stając przed poważnym wyzwaniem, jakim jest wybór drogi życiowej, ma świadomość doniosłości tej decyzji. Nie może jednak odwołać się do swojego niewielkiego doświadczenia życiowego²⁹. Dokonując wyboru, chce zatem oprzeć się na przesłankach, które pozwolą mu trafnie podjąć decyzję. Doświadczenie rodziców oraz ich pozycja stanowią niejako rękojmię, że wybór będzie trafny. Rodzic może zatem w tym zakresie pełnić funkcję doradcy udzielającego wsparcia i wskazującego właściwą ścieżkę³⁰.

Zastanawiać może niski odsetek osób kierujących się opinią rodziców w sprawach wiary. Wniosek ten dziwi również w świetle poglądów wyrażanych w tym zakresie w literaturze, zgodnie z którymi „światopogląd religijny kształtuje się głównie na gruncie rodzinnym”³¹. Przyczyną może być postępująca

²⁹ Jak wskazuje się w literaturze, nastolatki chętnie odraczają moment podjęcia decyzji. Skłonność taka, nieuzasadniona dopływem nowych informacji, określana jest jako tendencja abuliczna; K. Ferenz, *Autorytet rodziców jako doradców w decyzjach edukacyjnych młodzieży*, w: *O autorytecie*, s. 49.

³⁰ Tamże, s. 47.

³¹ Internalizacja poglądów odnośnie do wiary następuje we wczesnym etapie życia i charakteryzuje się dzięki temu trwałością. Poglądy przyswojone w okresie dzieciń-

laicyzacja życia, która odciska piętno nawet na środowiskach wiejskich. Wiara nie odgrywa już decydującej roli w życiu, a tendencje do kontestowania jej znaczenia są szczególnie częste wśród młodych ludzi, zapatrzonych w poglądy propagowane przez tzw. gwiazdy show-biznesu.

Niewielka liczba badanych wskazała, że uwzględnia poglądy rodziców w pozostałych kwestiach (dobór znajomych, wizerunek, sposób spędzania wolnego czasu). Z tymi sprawami młodzież potrafi sobie bowiem samodzielnie poradzić i nie szuka pomocy osób starszych.

Odnotowane uwagi pokazują, że rodzice odgrywają istotną rolę w podejmowaniu decyzji dotyczących ważnych spraw, kluczowych dla przyszłego życia. Niewielka liczba badanych uważa jednak, że rodzice oddziałują w największym stopniu na „codzienne” sprawy. Myślę, że należy ocenić to pozytywnie. Wpływ rodziców na decyzje podejmowane przez ich dzieci może z pewnością świadczyć o autorytecie dorosłych. Zaryzykowałabym twierdzenie, że w istocie autorytet rodzica występuje, jeżeli ojciec czy matka mają w ocenie dziecka wpływ na podejmowanie ważnych decyzji. Uzasadnia to fakt, że z reguły poglądy rodziców co do spraw mało istotnych (takich jak np. fryzura) różnią się od wizji młodego człowieka. Wykorzystując pozycję w rodzinie, matka czy ojciec mogą próbować narzucić swoje stanowisko w tych kwestiach dojrzewającej latorośli (niejako dla jej/jego dobra). W takiej sytuacji dziecko będzie dostrzeżało jedynie zakaz ekstrawaganckiego ubioru, a nie pomoc w podjęciu decyzji dotyczącej szkoły. W konsekwencji, jeżeli gimnazjalista uważa, że rodzic ma największy wpływ na jego życie w sprawach przyziemnych, to niekoniecznie świadczy to o autorytecie matki czy ojca. Uwzględnianie stanowiska rodziców w kwestiach istotnych stanowi natomiast przejaw autorytetu, potwierdza bowiem, że dziecko chce się kierować ich opinią przy dokonywaniu najważniejszych wyborów. Biorąc to pod uwagę, pozytywnie należy ocenić fakt, iż młodzież nie postrzega rodziców jako despotycznych osobników narzucających swoje poglądy i ograniczających indywidualność, lecz raczej jako doradców w kluczowych sprawach.

Jest to szczególnie istotne, gdy uwzględni się, jaki czynnik w największym stopniu decyduje o autorytecie rodzica. Większość badanych wskazała na gotowość pomocy, wskazówki (51% wskazań). Zdecydowanie rzadziej respondenci wymieniali pozostałe możliwości, jak dawanie dobrego przykładu (21%), cechy

stwa mają zatem rozstrzygające znaczenie dla późniejszych orientacji; M. Rewera, *Autorytety*, s. 151.

charakteru (12%), sam fakt, że są ich rodzicami (10%) czy pozycja społeczna i status materialny (6%).

Autorytet rodziców jest więc pochodną wielu czynników, wśród których największą rolę odgrywa pomocniczość. Znaczna część badanych wskazuje także, że postępowanie rodziców jest najistotniejszym wyznacznikiem autorytetu. Dawanie dobrego przykładu jest ściśle powiązane z możliwością oddziaływania na życie dziecka. Jeżeli bowiem głoszone przez matkę czy ojca wartości nie znajdują potwierdzenia w ich zachowaniu, to trudno oczekiwać, aby zdołały one przekonać młodego człowieka. Niekonsekwencja jest bardzo szybko dostrzegana przez dziecko, co skutkuje podważeniem autorytetu rodzica. Zauważają to młodzi ludzie, co znajduje odzwierciedlenie w wynikach przeprowadzonych badań.

Zastanawiać może fakt, że niewielka liczba osób docenia cechy charakteru matki lub ojca. Potencjalnie może to świadczyć o tym, że badani nie zawsze dostrzegają u rodziców zalety, które mogłyby być podstawą ich autorytetu.

Rola autorytetu nauczyciela w ocenie uczniów

W ostatnich dziesięcioleciach nastąpiła zmiana w sposobie postrzegania relacji między nauczycielami a uczniami. Występujące w tym zakresie tendencje do unikania autorytarnych metod oraz odwoływanie się do współpracy z podopiecznymi opartej na wzajemnym poszanowaniu praw zmieniają kształt polskiego systemu edukacji. Wciąż pozostaje jednak otwarta kwestia oceny przez uczniów efektów tej współpracy i autorytetu nauczyciela.

Przeprowadzone przeze mnie badania nie dały jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, czy w ocenie młodzieży nauczyciele cieszą się autorytetem wśród uczniów. Liczba wskazań pozytywnych oraz negatywnych była w tym zakresie porównywalna (odpowiednio 51% i 49%), co nie pozwala na wyciągnięcie definitywnych wniosków. Na podstawie przytoczonego rozkładu odpowiedzi można jednak stwierdzić, że analizowane kwestie nie są jednoznacznie postrzegane przez młodzież. Należy jednak zauważyć, że żaden z badanych nie wskazał, że nauczyciel lub wychowawca ma największy wpływ na jego poglądy, postawę czy zachowanie. W tym kontekście warto jedynie zasygnalizować, iż młodzi ludzie, przeżywając stres i rozczarowania nieodłącznie związane z procesem oceniania w gimnazjum, mogą przyjmować wrogą postawę wobec nauczycieli i kontestować ich rolę we własnym życiu.

Nauczyciele rzadko byli wskazywani jako autorytety przez badanych (3% ankietowanych). Przyczyn spadku znaczenia autorytetu nauczyciela może być wiele. Nie sposób pominąć potencjalnej możliwości, że nauczyciele kreują swój autorytet poprzez niewłaściwe podstawy. Można też twierdzić, że niekoniecznie reprezentują walory, które są obecnie pożądane przez młodzież. Z przeprowadzonych badań wynika, że w ocenie młodzieży, o autorytecie nauczyciela decyduje w największym stopniu dobry kontakt z uczniami (41%), sprawiedliwe ocenianie, a także zaangażowanie w sprawy ucznia (21%). Autorytet nauczyciela opiera się w dużej mierze na rodzaju wykształconych relacji z uczniami. Młodzieży zależy przede wszystkim na dobrych kontaktach z wychowawcą. Darzą oni szacunkiem takiego nauczyciela, który potrafi wytworzyć w trakcie zajęć atmosferę życzliwości i serdeczności, nie naruszając jednak autonomii zarówno własnej, jak i podopiecznych³². Pedagog musi mieć zatem dobry kontakt z uczniami, rozumieć ich potrzeby, angażować się w ich problemy, być gotowy do pomocy. Pożądanym przez młodzież walorem jest również sprawiedliwe ocenianie. Młodzi ludzie szukają w nauczycielu swego rodzaju doradcy, wzoru osobowego, do którego chcieliby zmierzać. Powinien być on zatem przewodnikiem, wskazywać właściwą drogę, motywować do wysiłku i nagradzać za efekty ciężkiej pracy. Takie zachowanie pozwala kształtować zaufanie ucznia do nauczyciela i znajduje odzwierciedlenie w autorytecie wychowawcy³³.

Co więcej, tylko w ocenie niewielkiej części młodzieży (11%) wiedza i kompetencje nauczyciela decydują o jego autorytecie. Gimnazjaliści bardziej cenią pedagogów, którzy potrafią zaangażować się w ich problemy, pomóc, a nie tylko realizować materiał wynikający z założonego programu dydaktycznego. Autorytet wychowawcy nie jest kreowany przez zdolność do utrzymania posłuszeństwa. Obserwacja ta potwierdza wnioski, że w obecnych czasach młodzież nie postrzega pozycji nauczyciela jako nieodłącznego elementu pełnionej funkcji społecznej. Jak zauważyła Ewa Kozak: „Autorytet nie jest czymś, co po prostu jest nadane na stałe i przynależy do jakiejś roli społecznej, jak myślą niektórzy wychowawcy. Na autorytet trzeba zapracować solidną, ciężką, systematyczną pracą”³⁴. W tym kontekście szczególnie niebezpieczne mogą być tendencje nauczycieli do utrzymania swojego autorytetu w sposób sztuczny

³² E. Kozak, *Autorytet w pracy nauczyciela*, „Remedium” 2005, nr 7–8, s. 25–31.

³³ I. Jazukiewicz, *Autorytet nauczyciela*, s. 61.

³⁴ E. Kozak, *Nauczyciel twórcą swojego autorytetu*, w: *O autorytecie*, s. 85.

i iluzoryczny poprzez wywieraną presję, operowanie sankcjami, lub też wręcz przeciwnie – próby zyskania uznania oparte na uległości i podporządkowaniu zachciankom wychowanków.

Reasumując, nauczyciel jest w ogromnej mierze twórcą własnego autorytetu. Nie można jednak zaprzeczyć roli innych czynników, takich jak wizerunek pedagogów lansowany w mediach czy też ocena wychowawcy przez rodziców ucznia³⁵. Wpływ nauczycieli na życie młodzieży nie jest istotny w opinii młodych ludzi. Pozwala to na sformułowanie tezy, że autorytet pedagoga nie ma już decydującego wpływu na kształt egzystencji młodego człowieka. Wydaje się jednak, iż wychowawca, który przez swoje cechy osobowe zyska szacunek uczniów, będzie mógł również wywrzeć wpływ na podopiecznych. Sytuacja taka nie występuje jednak szczególnie często, co świadczy o zmniejszającym się oddziaływaniu autorytetu nauczyciela na życie młodzieży.

Autorytety religijne w świadomości młodzieży

Polacy uchodzą w Europie za jeden z najbardziej religijnych narodów. Czy jednak zachodzące współcześnie przemiany stylu życia odbijają się na pozycji autorytetów religijnych w świadomości młodzieży? Badani generalnie pozytywnie oceniają rolę Kościoła we współczesnym świecie. Należy podkreślić, że Kościół jest instytucją, którą darzy swoim zaufaniem największa część respondentów (24%). Taka ocena wynika z faktu, iż reprezentuje uniwersalne wartości, stałe i niezienne, na których młodzież może się oprzeć. Wyniki co do zaufania pokładanego w Kościele nie przekładają się jednak całkowicie na ocenę przez badanych wpływu tej instytucji oraz kapłanów na ich życie. Żaden z ankietowanych nie wskazał, że największy wpływ na jego życie mają osoby duchowne i Kościół. Osoby duchowne nie są już traktowane jako podstawowe wyznaczniki postaw moralnych. Młodzież nie ma potrzeby uwzględniania wskazań wpływających z ich rad w codziennym życiu, ani też nie chce reprezentować takich samych poglądów.

Zdecydowana większość ankietowanych wskazała, że w ostatnich latach nastąpił spadek autorytetu księży (77% badanych). Przyczyn takiego stanu może

³⁵ Jak wskazała E. Kozak, w procesie budowania autorytetu nauczyciela dużą rolę odgrywają rodzice wychowanka, którzy poprzez swój stosunek do szkoły i wychowawców mogą podważyć ich kompetencje, sposób oceny i zachowanie; E. Kozak, *Szkoła jako środowisko (de)stabilizujące autorytet nauczyciela*, w: *O autorytecie*, s. 117.

być wiele. Nie sposób z pewnością pominąć stylu współczesnej egzystencji, który neguje znaczenie religii oraz wiary w życiu człowieka. Ponadto badani w okresie adolescencji są skłonni do kwestionowania wartości opartych na tradycji. Należy również zauważyć, że przyczyna analizowanej sytuacji może tkwić w samym autorytecie księży. W tym kontekście chciałabym przypomnieć, iż generalnie na autorytet osoby duchownej składają się niejako dwa elementy: charyzmat urzędu oraz charyzmat osoby³⁶. Spadek znaczenia tradycyjnych wartości w życiu człowieka, który jest obserwowany we współczesnej rzeczywistości społecznej, prowadzi do rozkładu autorytetu księdza opartego na charyzmacie urzędu. Poglądy głoszone przez osoby duchowne niejednokrotnie nie przystają do charakterystyki życia współczesnego człowieka i są po prostu ignorowane. W tym kontekście analizy wymaga kwestia, jakie właściwości mają w ocenie młodzieży największy wpływ na autorytet księży. Młodzi ludzie najbardziej cenią w duszpasterzach życzliwość, chęć niesienia pomocy (50% wskazań) oraz troskę o parafię i wiernych (31% odpowiedzi). W ocenie zdecydowanie mniejszej części młodzieży o wizerunku księży decyduje pośrednictwo w sprawach duchowych. Taki rozkład odpowiedzi świadczy, że czynniki świeckie są najistotniejsze dla kreowania się autorytetu kapłana. Młodzi ludzie akcentują, iż osoby duchowne powinny brać czynny udział w działalności społecznej, aktywnie angażować się w problemy innych osób i pomagać je rozwiązywać. W opinii części badanych o wizerunku księdza świadczy również fakt, czy jest on dobrym administratorem i czy potrafi zadbać o powierzony mu kościół oraz parafian. Niewielka część badanych przypisywała znaczenie czynnikom typowo religijnym, związanym z pełnieniem przez duszpasterza funkcji pośrednika w sprawach duchowych.

Wynika to z faktu, że w opinii młodych ludzi autorytet księdza nie wiąże się jedynie z zajmowaną przez niego pozycją społeczną. Dostrzegają bowiem, że o człowieku świadczy przede wszystkim jego zachowanie, a nie tylko pełniona funkcja czy głoszone poglądy. Aby zyskać szacunek i uznanie w oczach młodzieży, należy postępować zgodnie z określonymi ideami, nie ograniczać się jedynie do wskazywania innym, co mają czynić. Można zatem wyciągnąć wniosek, że kapłan nie zostanie w oczach młodzieży uznany za autorytet, jeśli nie będzie się angażował w problemy świeckie, związane z walką z patologiami społecznymi, pomocą ubogim, dbałością o kościół i wiernych. Samo doradztwo w sprawach moralnych, pełnienie funkcji wyroczni pozwalającej odróżnić dobro od zła nie jest już wystarczające. Jak zatem zauważył ks. Paweł Brańka,

³⁶ M. Rewera, *Autorytety*, s. 226.

Współczesna młodzież oczekuje od swojego duszpasterza przede wszystkim autentycznego świadectwa życia tymi wartościami, które głosi on na ambonie, podczas katechezy oraz przy innych okazjach, podejmując publiczne nauczanie³⁷.

Wnioski

W świetle przeprowadzonych badań można zatem stwierdzić, że gimnazjaliści dostrzegają konieczność posiadania autorytetów oraz ich rolę w życiu jednostki, jednak nie przypisują im decydującego znaczenia dla określania kształtu własnej egzystencji. Przyczyną tego może być fakt, że młodzież w okresie dojrzewania przeżywa swego rodzaju kryzys objawiający się usilnym poszukiwaniem wzorców do naśladowania, połączonym z negowaniem utrwalonych wartości i dążeniem do samodzielnego życia w oderwaniu od sztywnych norm i reguł narzucanych z zewnątrz.

Należy zauważyć, że również w ocenie młodzieży w obecnych czasach następuje zjawisko kryzysu autorytetów. Młodzi ludzie nie zawsze odnajdują w innych cechy, które pozwalałyby uznać daną osobę za autorytet. W konsekwencji wpływ tradycyjnych wzorców na życie młodzieży maleje. Nie wszystkie osoby darzone do niedawna szacunkiem z racji pełnionej funkcji społecznej prezentują cechy cenione przez młodzież. Skoro młodzi ludzie nie znajdują pożądaných wartości u innych jednostek, nie mają także powodów, aby ich naśladować. Oczywistym skutkiem takiej sytuacji jest fakt, że część tradycyjnych autorytetów traci ten drogocenny status z uwagi na brak odpowiednich cech osobowych.

Wyniki przeprowadzonych badań potwierdzają również tezę o kryzysie autorytetów pozarodzinnych. Wnioski takie odnoszą się zarówno do autorytetów osobowych (nauczyciele, księża, politycy), jak i instytucjonalnych (Sejm, Senat, partie polityczne, organizacje społeczne). Młodzi ludzie nie akceptują odgórnych wskazówek dotyczących norm postępowania, są krytyczni wobec narzucanych im poglądów, co przekłada się także na określenie osób spoza środowiska rodzinnego jako autorytetów.

Reasumując, przeprowadzone badania pozwalają na częściową akceptację poglądów wyrażanych w literaturze co do kryzysu autorytetów oraz zmniejszającego się wpływu tradycyjnych wzorców na życie młodzieży. Gimnazjaliści

³⁷ P. Brańka, *Problemy, metody pracy i kierunki rozwoju duszpasterstwa młodzieży w diecezji sosnowieckiej – synodalne post scriptum*, w: *Da mihi animas*, red. W. Kowalski, J. Orzeszyńska, W. Skoczny, Sosnowiec–Kraków 2007, s. 242.

wskazywali również odpowiedzi, z których wynikało, że posiadają autorytety – co więcej, kierują się ich wskazówkami przy podejmowaniu decyzji. Prowadzi to zatem do ostatecznej konkluzji, iż we współczesnej rzeczywistości społecznej rola autorytetu w życiu młodzieży ulega stopniowej dewaluacji, jednakże wciąż występują osoby, dla których wskazówki wypływające z rad innych odgrywają istotną rolę. Analizowane zjawisko może w dużym stopniu nadawać kształt egzystencji młodego człowieka i stanowić potężny instrument wychowawczy, który warto wykorzystywać.

Jak trafnie zauważył Lech Witkowski, przed edukacją stoją więc nowe trudne zadania:

Edukacja musi nauczyć się walczyć z pogłębiającą się groźbą wydziedziczenia z przestrzeni symbolicznego dziedzictwa kultury. Dramat kulturowy edukacji współczesnego społeczeństwa polega na tym, że kandydaci na autorytety sami nie potrzebują autorytetów, niszczą ich głos i wagę, zagłuszając papką, własną gadanią, puszac się w piórka władcze³⁸.

SUMMARY

An adolescence period is very important time in each man living. It's important, that each man in this specific life time can be able to trust some stable determinants and rely on them, looking for own place in the world. From some time in pedagogical literature it's being indicated the necessity of having an authority, which is directly connected with respect, esteem needs, confirmation of own value, domination and subordination. Authority can be for man the source of designs, values, informations about behavior standards or actions accepted in society. All these can find in the "thicket" contradictory signals, coming from outside, referring to the choice of living. Young man gets this time guideposts to be guided by making, as well an important, as trivial choices and decisions. This fact is special important for adolescent, because lets to develop own outlook of life at the base of some designs and this way help to overcome an identification crisis. It's worth to know such persons, who are the authority for young generation.

The science researches had been carried through tens years, but actually is necessity of their updating, because of social-economic changes in the country, change of family model and change of educational system.

KEY WORDS: idol, ideal, weight.

³⁸ L. Witkowski, *Wyzwania autorytetu*, s. 8–12.